

บทที่ 4

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข ของการตีความกฎหมาย สัญญาและกรรมธรรม์ประกันภัย

ปัญหาและอุปสรรคของการตีความกฎหมาย สัญญา และกรรมธรรม์ประกันภัย

เนื่องจากธุรกิจประกันภัยเป็นธุรกิจที่มีลักษณะพิเศษ และเป็นสถาบันการเงินประเภทหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจอันมีผลกระทบต่อมหาชน บริษัทประกันภัยจึงต้องมีความมั่นคงในการดำเนินธุรกิจ นอกจากนั้นกฎหมาย สัญญา และกรรมธรรม์ประกันภัยยังมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากกฎหมายและสัญญาแห่งโดยทั่วไป ดังได้กล่าวในบทที่ 3 ในเบื้องต้นแล้วนั้น การตีความกฎหมาย สัญญาและกรรมธรรม์ประกันภัยช่วยแก้ไขหรือลดปัญหาในการดำเนินธุรกิจประกันภัยได้ในระดับหนึ่ง ช่วยก่อให้เกิดความมั่นคงของบริษัทประกันภัย แต่ในการตีความกฎหมาย สัญญาและกรรมธรรม์ประกันภัยนั้น ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการตีความกฎหมาย สัญญา และกรรมธรรม์ประกันภัย โดยจำแนกได้ดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคการตีความกฎหมายและสัญญาประกันภัย
2. ปัญหาและอุปสรรคการตีความกรรมธรรม์ประกันภัย
3. ปัญหาและอุปสรรคทางด้านวิธีพิจารณาความ

1. ปัญหาและอุปสรรคการตีความสัญญาประกันภัย

1.1 ปัญหาในการค้นหาวัตถุประสงค์แห่งสัญญาระหว่างคู่สัญญา

สัญญาประกันภัยเป็นเอกเทศสัญญาอย่างหนึ่ง แต่ไม่ได้มีการกำหนดหลักการตีความไว้เฉพาะ จึงต้องใช้หลักการตีความกฎหมายและสัญญาแห่งโดยทั่วไปในการตีความสัญญาประกันภัย ซึ่งการตีความสัญญาโดยทั่วไปจะต้องตีความตามตัวอักษร หรือเจตนารมณ์ของคู่สัญญาทั้งฉบับนั้นตามวัตถุประสงค์แห่งสัญญาระหว่างคู่สัญญานั้นเอง ดังนั้นในการค้นหาวัตถุประสงค์ ค้นหาเจตนารมณ์ของคู่สัญญาในสัญญาประกันภัยว่ามีอย่างนั้น จึงเกิดปัญหา

ในทางปฏิบัติว่าจะค้นหาอย่างไร ดังคำพิพากษาฎีกาที่ 3622/2528 ศาลได้ค้นหาวัตถุประสงค์ เจตนาของคู่สัญญาโดยนำพจนานุกรมมาเป็นหลักของการตีความ โดยศาลได้พิพากษาว่า ตาม ธรรมเนียมประกันอุบัติเหตุมิได้ให้คำจำกัดความ คำว่า 'อุบัติเหตุ' ไว้ จึงต้องถือตามความหมาย ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ซึ่งให้ความหมายว่า เหตุที่เกิดขึ้นโดย 'ไม่คาดคิดหรือโดยบังเอิญ' การตีความสัญญาประกันภัยตามคำพิพากษาฎีกานี้เป็นการตีความ สัญญาประกันภัยประเภทหนึ่ง เรียกว่า ประกันภัยทางอุบัติเหตุ ศาลฎีกาเห็นว่าในคำนี้ในตัว ธรรมเนียมประกันภัยไม่ได้อธิบายว่าหมายความว่าอะไร จึงให้ตีความตามความหมายที่ พจนานุกรมเขียนเอาไว้

การที่จะอ้างพจนานุกรมมาเป็นหลักของการตีความในการตัดสินนั้นสมควรหรือไม่ หรือควรยึดหลักอย่างไร จึงจะเหมาะสมและถูกต้อง คงจะต้องพิจารณาว่าเป็นคำเทคนิค หรือมี ความหมายเฉพาะหรือไม่¹

นอกจากนั้นยังมีปัญหาในทางปฏิบัติ รูปแบบความคุ้มครองมีลักษณะคล้ายเป็น Uniform Contract ผู้ซื้อจะเลือกว่าจะเลือกความคุ้มครองแบบไหน เช่น ประกันภัยทางทะเลจะซื้อ แบบไหน แบบ F.P.A. แบบ W.A. ทำให้เกิดปัญหาไม่สามารถค้นหาเจตนารมณ์แห่งคู่สัญญาได้ เหมือนกับสัญญาธรรมดาโดยทั่วไป

1.2 ปัญหาในเรื่องการเกิดสัญญาประกันภัย

บทบัญญัติเกี่ยวกับสัญญาประกันภัยนี้ มีลักษณะพิเศษต่างกับเอกเทศสัญญา ในบรรพอื่น ๆ คือ ธุรกิจประกันภัยนั้นจะมีกฎหมายควบคุมธุรกิจประกันภัย เช่น พระราช บัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.2535 ดังนั้น สัญญา ประกันภัยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะนำมาใช้บังคับสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อผู้รับประกัน ภัยได้จัดตั้งบริษัท และได้รับอนุญาตจากกระทรวงพาณิชย์ภายใต้กฎหมายควบคุมธุรกิจประกัน ภัยให้ถูกต้องเรียบร้อยเสียก่อน มิฉะนั้นหากผู้รับประกันภัยไม่ได้รับอนุญาตให้ถูกต้องตาม

¹ ประสิทธิ์ ใจวิไลกุล, การตีความกฎหมาย สัญญาและธรรมเนียมประกันภัย,

กฎหมาย และไปรับประกันภัยก็ต้องรับผิดชอบและต้องรับโทษทางอาญา ส่วนสัญญาประกันภัยนั้นจะมีผลเป็นประการใดนั้น จะเห็นว่ามีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4212/2518 วินิจฉัยไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4212/2518 วินิจฉัยว่า “การที่ผู้รับประกันภัยได้รับประกันวินาศภัยไว้จากผู้เอาประกันภัยโดยไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีให้กิจการประกันวินาศภัย สัญญาประกันภัยจะเป็นโมฆะก็ต่อเมื่อผู้เอาประกันภัยซึ่งเป็นคู่สัญญาได้ทราบถึงการไม่ได้รับอนุญาตนั้น เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้เอาประกันภัยได้ทราบความดังกล่าว ผู้รับประกันภัยจึงต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันภัย”

นักกฎหมายบางท่านได้ให้ความเห็นว่า “ในกรณีนี้แสดงให้เห็นว่ากฎหมายควบคุมธุรกิจประกันภัย ซึ่งเป็นกฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจมีความสำคัญ และอยู่เหนือกว่ากฎหมายเกี่ยวกับสัญญาประกันภัยเป็นกฎหมายเอกชน และเป็นเรื่องนิติกรรมสัญญา ดังนั้นหากการบริหารและการบังคับใช้กฎหมายทั้งสองมีประสิทธิผลแล้วก็ย่อมจะก่อให้เกิดความมั่นคงให้แก่บริษัทประกันภัย และก็ย่อมสร้างความเป็นธรรมให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นยังเป็นการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจด้านนี้ด้วย”²

1.3 ปัญหาในเรื่องหลักฐานเป็นหนังสือ

กฎหมายประกันภัยมิได้บังคับว่า สัญญาประกันภัยจะต้องทำตามแบบอย่างหนึ่งอย่างใด เช่นต้องทำเป็นหนังสือ เป็นต้น เป็นแต่ว่าถ้าไม่มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญจะฟ้องร้องให้บังคับคดีไม่ได้³ สัญญาประกันภัยจึงเป็นสัญญาที่เกิดขึ้นด้วยการตกลงระหว่างคู่กรณีเมื่อมีคำสนองมาถึงผู้เสนอตามมาตรา 356 และมาตรา 361 แม้จะไม่ได้ทำเป็นหนังสือสัญญาประกันภัยก็เกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ ส่วนกรรมธรรมประกันภัยนั้นเป็นแต่เพียงเอกสารของฝ่ายผู้รับประกันภัยทำขึ้น เพราะเหตุที่ได้มีสัญญาประกันภัยต่อกันแล้ว โดยเหตุที่กรรมธรรมประกันภัยเป็นเอกสารที่ลงลาย

² ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล , การตีความกฎหมาย สัญญาและกรรมธรรมประกันภัย, หน้า 43-44.

³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867

มือชื่อผู้รับประกันภัย จึงเป็นหลักฐานใช้ยืนยันผู้รับประกันภัย เพื่อฟ้องร้องให้ศาลบังคับคดีในกรณีที่ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบ⁴

จะเห็นได้ว่าการทำสัญญาประกันภัย และการออกกรมธรรม์ประกันภัยแยกออกเป็นสองขั้นตอน ในทางปฏิบัติอาจจะก่อให้เกิดปัญหาได้คือ เมื่อได้ตกลงทำสัญญาประกันภัยแล้วและผู้เอาประกันภัยอยู่ระหว่างรอรับกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลา 2-4 วัน หากเกิดความเสียหายในระหว่างนั้น ผู้เอาประกันภัยจะไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือของฝ่ายผู้รับประกันภัย ถ้าเป็นการประกันภัยในวงเงินมาก และความเสียหายก็เป็นจำนวนมากด้วย ถ้าบริษัทรับประกันภัยปฏิเสธความรับผิดชอบผู้เอาประกันภัยก็ไม่มีสิทธิที่จะฟ้องร้องผู้รับประกันภัยได้⁵

1.4 ปัญหาในเรื่องกรณีไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ

กรณีไม่มีบทบัญญัติของกฎหมาย

เช่น กรณีสัญญาประกันภัยทะเล

การประกันภัยทางทะเลเป็นการประกัน ในลักษณะที่บริษัทผู้รับประกันภัยแทบจะไม่รู้จักลูกค้าและไม่รู้ถึงสภาพของสินค้าเลย เพราะในขณะที่รับประกันสินค้านั้นอาจจะอยู่ในระหว่างขนส่งในทะเลแล้วก็ได้ ฉะนั้นเงื่อนไขของการประกัน ซึ่งโดยปกติจะระบุไว้ในกรมธรรม์จึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ถ้าผิดไปจากข้อตกลงย่อมถือว่าสัญญาเป็นโมฆะเลยทีเดียว มิใช่แต่เพียงโมฆะดังที่ประกันวินาศภัยธรรมดาใช้อยู่⁶

คำพิพากษาฎีกาที่ 999/2496 วินิจฉัยว่า “เรือเดินทะเลเร็วและจม แม้จะมีเรือลากไปเกยตื้นไว้ แต่น้ำท่วมเต็มลำปากระวางเรือเรียกได้ว่าอับปาง เป็นการที่ “เรือได้สูญเสียโดยสิ้นเชิงแล้ว” ไม่จำเป็นต้องแตกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยไปหมด

⁴ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยประกันภัย, หน้า 56-64.

⁵ ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล, การตีความกฎหมาย สัญญาและกรมธรรม์ประกันภัย, หน้า 53.

⁶ สรพล สุขทรศนีย์, ศึกษากฎหมายหมายแบบเรียงมาตรา ประกันภัย, หน้า 48.

อันตรายทางทะเลหมายถึงภัยอันตรายใด ๆ ที่เกิดขึ้นอันเป็นวิสัยที่ท้องทะเลจะบันดาลได้ รวมถึงการที่เรืออับปางลงระหว่างเดินทางในทะเลโดยไม่ใช่ความผิดของใครด้วย

สัญญาประกันภัยทะเลให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายทะเล⁷ กฎหมายทะเลของประเทศไทยยังไม่มีทั้งจารีตประเพณีก็ยังไม่ปรากฏ จึงต้องวินิจฉัยคดีเรื่องประกันภัยทางทะเลตามหลักกฎหมายทั่วไป โดยเทียบเคียงกฎหมายอังกฤษในเรื่องนี้

การที่เรือชำรุดไป เป็นธรรมดาแห่งการใช้ เป็นการไม่สมประกอบในวัตถุ อันอาจเป็นข้อยกเว้นไม่ต้องรับผิดชอบถ้าเรือเป็นวัตถุที่เอาประกันภัย แต่ไม่เป็นเหตุยกเว้นต่อไปถึงสินค้าที่บรรทุกในเรือที่ต้องเสียหายไปเพราะความชำรุดของเรือ ซึ่งไม่ใช่ความเสียหายในความไม่สมประกอบในตัวสินค้าวัตถุที่เอาประกันภัยอันบรรทุกไปในเรือนั้น”

จากคำพิพากษานี้ กฎหมายทะเลของประเทศไทยยังไม่มี ทั้งจารีตประเพณีก็ไม่ปรากฏ ควรเทียบวินิจฉัยคดีนี้ตามหลักกฎหมายทั่วไปตามมาตรา 4 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สัญญาประกันภัยรายนี้ทำขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ ศาลฎีกาเห็นว่าควรถือกฎหมายว่าด้วยการประกันภัยทางทะเลของประเทศไทย เป็นกฎหมายทั่วไปเพื่อเทียบเคียงวินิจฉัยด้วย แต่อย่างไรก็ดี แม้ตามมารีนอินชัวรันซ แอคท์ ค.ศ. 1906 (Marine Insurance Act 1906) มาตรา 60 จะได้ให้คำจำกัดความในเรื่องสูญสิ้นเชิง (Total loss) ไว้ให้มีความสูญสิ้นเชิงโดยสันนิษฐาน (Constructive total loss) ด้วยได้ก็ดี แต่ความในทีนั้นสำหรับที่จะใช้กับเรือหมายถึงแต่เฉพาะในกรณีที่เรือเป็นวัตถุที่เอาประกันภัยเท่านั้น⁸

ศูนย์วิจัยทรัพย์สิน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 868 “อันสัญญาประกันภัยทะเล ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายทะเล”

⁸ ประสิทธิ์ ใจวิไลกุล, การตีความกฎหมาย สัญญาและกรรมกรรมประกันภัย,

2. ปัญหาการตีความกรรมธรรม์ประกันภัย

กรรมธรรม์ประกันภัยไม่ใช่สัญญาประกันภัย สัญญาประกันภัยเป็นข้อตกลงระหว่างผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัย ข้อตกลงนี้เกิดเป็นสัญญาขึ้นเมื่อมีคำสนองตรงกับคำเสนอตามมาตรา 356 และมาตรา 361 โดยไม่จำเป็นต้องมีลายลักษณ์อักษร ส่วนกรรมธรรม์ประกันภัยนั้นเป็นแต่เพียงเอกสารของฝ่ายผู้รับประกันภัยทำขึ้น เพราะเหตุที่ได้มีสัญญาประกันภัยต่อกันแล้ว สัญญาประกันภัยมีข้อความอย่างไรก็ดีแล้วแต่คู่สัญญาจะตกลงกัน แต่กรรมธรรม์ประกันภัยจะต้องมีข้อความตรงตามสัญญาประกันภัยนั้น⁹ โดยเหตุที่กรรมธรรม์ประกันภัยเป็นเอกสารที่มีการลงลายมือชื่อผู้รับประกันภัยและมีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อตกลงสัญญา ดังนั้นกรรมธรรม์ประกันภัยจึงเป็นหลักฐานที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อตกลงที่ได้ตกลงกันของคู่สัญญา จึงเป็นหลักฐานที่สามารถใช้ยืนยันผู้รับประกันภัย เพื่อฟ้องร้องให้ศาลบังคับคดีในกรณีที่ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบ แต่การตีความในกรรมธรรม์ประกันภัยมีปัญหาและอุปสรรคต่อการตีความ ดังนี้

2.1 ปัญหาการตีความเมื่อข้อความในกรรมธรรม์ประกันภัยไม่ตรงตามสัญญา

ตามที่ได้กล่าวแล้วในเบื้องต้นว่ากรรมธรรม์ประกันภัยไม่ใช่สัญญาประกันภัย อีกทั้งกรรมธรรม์ประกันภัยได้ออกโดยผู้รับประกันภัยแต่เพียงฝ่ายเดียว และการทำสัญญาประกันภัยและการออกกรรมธรรม์ประกันภัยแยกเป็นสองขั้นตอน ข้อความในกรรมธรรม์ประกันภัยจึงมีโอกาสที่จะไม่ตรงตามสัญญา ทำให้ไม่สามารถแสวงหาเจตนารมณ์ของคู่สัญญาจากตัวกรรมธรรม์ประกันภัยได้ ทำให้ไม่ทราบว่าคุณสัญญาได้ตกลงข้อสัญญากันไว้อย่างไร

2.2 ปัญหาการตีความเงื่อนไขในกรรมธรรม์ประกันภัย

เงื่อนไขกรรมธรรม์ประกันภัยนั้น คู่สัญญาอาจตกลงกันในการยกเว้นความรับผิดชอบไว้ในเงื่อนไขกรรมธรรม์ประกันภัยได้ แต่ในทางปฏิบัติผู้รับประกันภัยแต่เพียงฝ่ายเดียวเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขต่างๆ ไว้ที่จะไม่ยอมรับผิดชอบ ดังนั้นจึงต้องมีการตีความว่าข้อกำหนดในกรรมธรรม์ประกันภัยนั้นว่าอะไรเป็นเงื่อนไขยกเว้นความรับผิดชอบ หรือเป็นเพียงเงื่อนไขข้อสัญญาอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่มีผลถึง

⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 วรรคสอง

กับเป็นเงื่อนไขที่จะปลดเปลื้องให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความรับผิดของผู้รับประกันภัย ซึ่งการตีความของศาลยังไม่มีความชัดเจนแน่นอนว่ากรณีใดเป็นข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัย อย่างไรก็ตามสำหรับเงื่อนไขที่กำหนดให้ผู้เอาประกันภัยปฏิบัติหลังจากความรับผิดเกิดขึ้นแล้วนั้น ไม่ใช่เงื่อนไขข้อยกเว้นความรับผิดที่จะทำให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความรับผิดได้ เพราะความรับผิดตามสัญญาประกันภัยได้เกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นผู้รับประกันภัยจะปฏิเสธความรับผิดโดยอ้างการผิดเงื่อนไขภายหลังความรับผิดเกิดไม่ได้ ผู้รับประกันภัยคงมีแต่เพียงสิทธิที่จะไปเรียกร้องความเสียหายอันเกิดจากการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของผู้เอาประกันภัยนั้น เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 536/2475 ข้อสัญญาประกันไฟมีว่า ผู้เอาประกันภัยต้องส่งบัญชีรายละเอียดทรัพย์สินที่เสียไปในอัคคีภัยให้ผู้รับประกันภัยทราบเพื่อสอบกับบัญชีทรัพย์สินก่อนไฟไหม้ แต่ไม่ได้ระบุไว้ที่ใดเลยว่าถ้าไม่ส่งบัญชี บริษัทรับประกันภัยจะไม่รับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้ ฉะนั้นเมื่อเกิดไฟไหม้แล้วผู้เอาประกันภัยไม่ส่งบัญชี ผู้รับประกันภัยก็ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนตามที่ผู้เอาประกันภัยพิสูจน์ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 715/2475 สัญญาประกันไฟมีข้อตกลงเป็นเงื่อนไขว่าให้ผู้เอาประกันภัยเก็บสมุดบัญชีทรัพย์สิน สิ่งของไว้ในตู้นิรภัย ปรากฏว่าผู้เอาประกันภัยไม่ปฏิบัติตามนี้ และไม่ทราบจำนวนวินาศภัยแท้จริง ตัดสินว่าผู้เอาประกันภัยไม่มีสิทธิได้ค่าทดแทน

จากคำพิพากษาฎีกาทั้ง 2 นั้นจะพบว่าวินิจฉัยแตกต่างกันโดยคำพิพากษาฎีกาที่ 536/2475 วินิจฉัยว่าผู้รับประกันภัยไม่หลุดพ้นจากความรับผิด แต่คำพิพากษาฎีกาที่ 715/2475 กลับวินิจฉัยว่าผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิด ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ระบุข้อความว่าถ้าไม่ปฏิบัติตามนี้แล้วผู้รับประกันภัยจะไม่ต้องรับผิด

คำพิพากษาฎีกาที่ 377/2479 ข้อสัญญาประกันภัยมีว่า เมื่อเกิดวินาศภัยขึ้น ผู้เอาประกันภัยจะต้องแจ้งให้บริษัทประกันภัยทราบทันที และภายใน 15 วันต้องยื่นคำเรียกร้องเป็นลายลักษณ์อักษรต่อบริษัท ระบุรายละเอียดและราคาวินาศภัย ฯลฯ บริษัทจะไม่ใช้เงินถ้าไม่ปฏิบัติตามนี้ ฯลฯ ปรากฏว่าผู้เอาประกันภัยไม่ทำตามข้อสัญญานี้ ตัดสินว่าผู้เอาประกันภัยไม่มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน

คำพิพากษาฎีกาที่ 1215/2502 ข้อความในกรมธรรม์ประกันภัยว่าบริษัทจะไม่เรียกห้องใด ๆ เว้นแต่จะได้ทำเป็นหนังสือโดยทันที ไม่ถือเป็นเงื่อนไข

ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ ได้ให้ความเห็นว่า ที่จะถือว่าเป็นเงื่อนไขแห่งความรับผิดอันจะปลดปล่อยผู้รับประกันภัยให้พ้นความรับผิด จะต้องปรากฏชัดพอที่จะเห็นได้ว่าเป็นเงื่อนไข หรือว่าถ้าการไม่เป็นไปตามที่ระบุไว้ในสัญญาแล้ว ผู้เอาประกันภัยไม่มีสิทธิจะได้รับค่าทดแทน¹⁰

ดังนั้นในทางปฏิบัติจึงมีปัญหาว่าเงื่อนไขใดเป็นเงื่อนไขยกเว้นความรับผิด และเงื่อนไขใดเป็นเพียงเงื่อนไขข้อสัญญาอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่มีผลถึงกับเป็นเงื่อนไขที่จะปลดปล่อยให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความรับผิดของผู้รับประกันภัย ซึ่งการตีความของศาลยังไม่มีความชัดเจนแน่นอนว่ากรณีใดเป็นข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัย

2.3 ปัญหาและอุปสรรคในการตีความข้อยกเว้นความรับผิดในกรมธรรม์ประกันภัย

ในการตีความเงื่อนไขข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัยนั้น จะเห็นว่าในทางปฏิบัติผู้รับประกันภัยแต่เพียงฝ่ายเดียวเป็นผู้กำหนดข้อยกเว้นความรับผิดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย ผู้เอาประกันภัยไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดข้อยกเว้นความรับผิด อีกทั้งผู้รับประกันภัยมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการประกอบธุรกิจ ทำให้ผู้รับประกันภัยมีความได้เปรียบในการกำหนดข้อยกเว้นความรับผิด ทำให้ตนหลุดพ้นจากความรับผิดตามสัญญาประกันภัย ดังนั้นในการตีความข้อยกเว้นความรับผิดดังกล่าว จึงควรมีหลักเกณฑ์แนวทาง และเหตุผลในการที่ศาลจะตีความเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โดยที่ไม่ได้เป็นไปตามข้อยกเว้นโดย แต่ตีความในลักษณะที่ตรงข้ามกับสิ่งที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งในทางปฏิบัติยังขาดแนวทางและหลักเกณฑ์ในการตีความดังกล่าว ดังคำพิพากษาฎีกาที่ 5884/2533 เมื่อเงื่อนไขการเลิกสัญญาเพราะเหตุผู้เอาประกันภัยมิได้ชำระเบี้ยประกันภัยตามกำหนด มิได้บังคับไว้โดยเด็ดขาด โดยกรณีนี้ผู้เอาประกันภัยไม่ชำระเบี้ยประกันภัยตามกำหนด บริษัทจำเลยยังผ่อนผันขยายเวลาให้ชำระเบี้ยประกันภัยที่ค้างชำระได้ ดังนั้น เมื่อผู้เอาประกันภัยชำระเบี้ยประกันภัยที่ขาดชำระให้แก่ตัวแทนของจำเลย

¹⁰ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยประกันภัย, หน้า 91.

แล้ว ถือได้ว่ากรรมธรรม์ประกันภัยมีผลบังคับโดยสมบูรณ์ตามเงื่อนไขนั้นแล้ว ไม่จำเป็นต้องให้จำเลยอนุญาตหรือแสดงเจตนาใหม่ในการรับต่ออายุกรรมธรรม์ประกันภัย แม้ตัวแทนจำเลยยังไม่ได้นำเบี้ยประกันภัยส่งให้แก่จำเลย และในวันรุ่งขึ้นผู้เอาประกันภัยถูกรถชนถึงแก่ความตายจำเลยก็ต้องรับผิดชอบ คำพิพากษาฎีกานี้ศาลตีความโดยนำหลักการตีความการแสดงเจตนา (มาตรา 171 ป.พ.พ.) การตีความสัญญาที่ต้องตีความสัญญาไปในทางที่สุจริต (มาตรา 368 ป.พ.พ.) ประกอบกับแนวทางปฏิบัติในการดำเนินธุรกิจประกันภัยมาประกอบในการตีความเงื่อนไขดังกล่าว

3. ปัญหาทางด้านวิธีพิจารณาความ

3.1 ปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดในเรื่องประเด็นข้อพิพาท

ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีประกันภัยนั้น แม้ศาลจะมีความรู้ทางด้านกฎหมายประกันภัยดีก็ตาม แต่ก็ไม่ใช่ศาลจะสามารถใช้ความรู้ความสามารถได้อย่างเต็มที่ ศาลจำต้องคำนึงถึงเรื่องประเด็นข้อพิพาทในคดีด้วย กล่าวคือ หากในคดีนั้น โจทก์และจำเลยไม่ได้ยกข้อเท็จจริงเรื่องใดขึ้นอ้าง หรือต่อสู้ไว้แล้ว ศาลก็ไม่อาจกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้เป็นประเด็นข้อพิพาทได้ และเมื่อคดีไม่มีประเด็นข้อพิพาทในเรื่องนั้น ศาลก็ไม่อาจยกเอาประเด็นในเรื่องนั้นมาวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีได้ ซึ่งย่อมส่งผลทำให้ศาลไม่อาจนำหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในเรื่องนั้นมาใช้ปรับแก้คดีได้ เพราะในการพิพากษาคดี ศาลจักต้องวินิจฉัยให้เป็นไปตามประเด็นข้อพิพาทแห่งคดี และด้วยข้อจำกัดในเรื่องดังกล่าวนี้ จึงทำให้บุคคลภายนอกคดีเข้าใจไปว่า ศาลวินิจฉัยคดีโดยไม่มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายประกันภัย

นอกจากนี้ เมื่อคดีไม่มีประเด็นข้อพิพาทในศาลชั้นต้นเสียแล้ว หากมีการนำคดีขึ้นสู่ศาลสูง ศาลสูงก็ไม่อาจวินิจฉัยคดีในประเด็นดังกล่าวได้ แม้จะมีการอุทธรณ์หรือฎีกาในประเด็นดังกล่าวขึ้นมาก็ตาม ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นเรื่องที่ไม่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาโดยชอบในศาลชั้นต้น ตามหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225 (ในชั้นอุทธรณ์) และ มาตรา 249 (ในชั้นฎีกา) แล้วแต่กรณี

อย่างไรก็ตาม แม้นคดีพิพาทจะได้กำหนดประเด็นข้อพิพาทไว้ก็ตาม แต่หากคู่ความนำสืบไม่ถึงข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายนั้น ศาลก็ไม่อาจอาศัยข้อเท็จจริงนอกคดีมาใช้วินิจฉัยชี้ขาดคดีได้

จากที่กล่าวมาจึงเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์ของกฎหมายสบัญญัตติดังกล่าว ย่อมมีผลต่อการศึกษาความกฎหมายประกันภัย สัญญาประกันภัย และกรรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งเรื่องนี้มีตัวอย่างที่เด่นชัดปรากฏอยู่ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 904/2527

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 904/2527 จำเลยร่วมในฐานะผู้รับประกันภัยอ้างเหตุที่ไม่ต้องรับผิดชอบพร้อมทั้งส่งภาพถ่ายกรรมธรรม์ประกันภัยเพื่อให้โจทก์จำเลยตรวจดู ไม่ได้ยกข้อกำหนดตามกรรมธรรม์ประกันภัยเป็นประเด็นข้อต่อสู้ไว้อย่างชัดเจน จึงไม่มีประเด็นที่ศาลจะต้องวินิจฉัยในข้อนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 918/2519 แม้โจทก์จะได้ละเว้นไม่เปิดเผยข้อความจริงแก่จำเลยซึ่งเป็นผู้รับประกันภัยว่า รถยนต์ของโจทก์เคยถูกชนมาก่อนก็ตาม แต่จำเลยก็ถือว่าข้อความจริงดังกล่าวมิใช่ข้อสำคัญ อันจะมีผลเป็นการจูงใจจำเลยให้เรียกเก็บเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นกว่าที่เรียกไว้ หรือเป็นเหตุบอกรับไม่ยอมทำสัญญาด้วย เพียงแต่มีผลให้จำเลยไม่ยอมรับประกันภัยในจำนวนเงินที่โจทก์เอาประกันภัยไว้เท่านั้น กรณีจึงไม่ต้องด้วยมาตรา 865 อันจะทำให้สัญญาประกันภัยเป็นโมฆียะ

จากคำพิพากษาศาลฎีกานี้ศาลไม่นำมาตรา 865 มาปรับใช้ เพราะศาลตีความมาตรา 865 ว่า การละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงนั้นต้องเป็นข้อความจริงซึ่งอาจจะจูงใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นกว่าเดิมหรือบอกรับไม่ยอมทำสัญญา เมื่อไม่ได้มีการนำสืบให้เห็นว่าข้อความจริงดังกล่าวมีผลที่จะจูงใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นกว่าเดิมหรือบอกรับไม่ยอมทำสัญญา ผู้รับประกันภัยจึงต้องรับผิดชอบต่อผู้เอาประกันภัย ทั้งที่การที่รถเคยถูกชนมาก่อนย่อมมีความสีกหรือ การที่ปกปิดข้อความจริงดังกล่าวย่อมมีผลในการพิจารณารับประกันภัยของผู้รับประกันภัย ที่จะเรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้น หรือบอกรับไม่ยอมทำสัญญาด้วย

3.2 ปัญหาและอุปสรรคทางการนำพยานเข้าสืบ

การนำพยานบุคคลเข้าสืบถึงปกติประเพณีทางการดำเนินธุรกิจประกันภัยนั้น พยานที่จะสามารถเข้านำสืบถึงเรื่องปกติประเพณีทางการดำเนินธุรกิจประกันภัย มักเป็นพยานที่อยู่ในต่างประเทศ ทำให้เกิดปัญหาความยากลำบากในการนำสืบ

แนวทางแก้ไขในการตีความกฎหมาย สัญญาและกรมธรรม์ประกันภัย

จากปัญหาและอุปสรรคในการตีความกฎหมาย สัญญาและกรมธรรม์ประกันภัยดังกล่าว ในเบื้องต้น ควรมีแนวทางและหลักเกณฑ์ในการตีความกฎหมาย สัญญาประกันภัยและกรมธรรม์ประกันภัย โดยแยกพิจารณา ดังนี้

1. แนวทางแก้ไขในเรื่องปัญหาและอุปสรรคของการตีความกฎหมายและสัญญาประกันภัย
2. แนวทางแก้ไขในเรื่องปัญหาและอุปสรรคการตีความกรมธรรม์ประกันภัย
3. แนวทางแก้ไขในเรื่องปัญหาและอุปสรรคทางด้านวิธีพิจารณาความ

1. แนวทางแก้ไขในเรื่องปัญหาและอุปสรรคของการตีความกฎหมายและสัญญาประกันภัย

สัญญาประกันภัยเป็นเอกเทศสัญญาชนิดหนึ่ง เมื่อไม่มีบทบัญญัติเฉพาะในการตีความไว้ สัญญาประกันภัยต้องนำหลักการตีความกฎหมายและสัญญาโดยทั่วไปมาใช้ในการตีความ มาตรา 4 ป.พ.พ. ได้วางหลักเกณฑ์ในการตีความไว้ว่าต้องตีความตามตัวอักษร ตีความตามความมุ่งหมายของบทบัญญัติกฎหมาย (The provisions or the spirit of the provisions) ดังนั้นถ้าบทกฎหมายนั้นใช้ภาษาธรรมดา ก็จะต้องตีความตามตัวอักษรให้มีความหมายตามธรรมดาที่เข้าใจอยู่ ถ้าบทกฎหมายนั้นใช้ภาษาเทคนิค หรือภาษาวิชาการ ก็ต้องตีความให้มีความหมายตามที่เข้าใจกันในทางเทคนิคหรือในทางวิชาการนั้น ถ้ากฎหมายให้ถ้อยคำบางคำมีความหมาย

เป็นพิเศษไปกว่าที่เข้าใจกันอยู่ และได้กำหนดบทวิเคราะห์ศัพท์หรือบทนิยาม (definition) ไว้ใช้ เฉพาะกับกฎหมายนั้น ก็จะต้องตีความให้มีความหมายตามบทวิเคราะห์ศัพท์นั้น และใช้หลักการตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ช่วยในการตีความถ้อยคำของกฎหมายเพื่อค้นหาความหมายของถ้อยคำในบทกฎหมายจากเจตนารมณ์หรือจากความมุ่งหมายของกฎหมาย วัตถุประสงค์ของการประกันภัย หรือเจตนารมณ์ของการประกันภัย

1.1 แนวทางแก้ไขปัญหาในการค้นหาวัตถุประสงค์แห่งสัญญาระหว่างคู่สัญญา

สัญญาประกันภัยเป็นเอกเทศสัญญาอย่างหนึ่ง แต่ไม่ได้มีการกำหนดหลักการตีความไว้เฉพาะ จึงต้องใช้หลักการตีความกฎหมายและสัญญาแห่งโดยทั่วไปในการตีความสัญญาประกันภัย ซึ่งการตีความสัญญาโดยทั่วไปจะต้องตีความตามตัวอักษร หรือเจตนารมณ์ของคู่สัญญาทั้งฉบับนั้นตามวัตถุประสงค์แห่งสัญญาระหว่างคู่สัญญานั้นเอง ดังนั้นในการค้นหาวัตถุประสงค์ ค้นหาเจตนารมณ์ของคู่สัญญาในสัญญาประกันภัยว่ามีอย่างไรนั้น ในการตีความสัญญานั้น จะต้องอ่านสัญญานั้นทั้งฉบับ จะต้องรู้ถึงความเป็นมาของสัญญานั้น ฉะนั้นการที่จะอ่านสัญญานั้นไม่ใช่อ่านคำใดไม่เข้าใจแล้วจะตีความในคำนั้น¹¹

ในการค้นหาเจตนาของคู่สัญญาประกันภัยนั้น จะตีความตามเจตนาของคู่สัญญา โดยค้นหาเจตนาจากกรรมธรรม์ประกันภัย เนื่องจากกรณีการทำสัญญาประกันภัยไม่ได้กำหนดให้ต้องทำสัญญาเป็นหนังสือแต่กำหนดให้ผู้รับประกันภัยมีหน้าที่ต้องส่งมอบกรรมธรรม์ประกันภัยอันมีเนื้อความต้องตามสัญญา ให้แก่ผู้เอาประกันภัย ดังนั้นกรณีสัญญาประกันภัยจึงต้องค้นหาเจตนารมณ์ของคู่สัญญาจากกรรมธรรม์ประกันภัย

1.2 แนวทางแก้ไขปัญหากับหลักฐานเป็นหนังสือ

ด้วยเหตุที่ว่าการทำสัญญาประกันภัยและการออกกรรมธรรม์ประกันภัยแยกออกเป็นสองขั้นตอน ในทางปฏิบัติอาจจะก่อให้เกิดปัญหาได้คือ เมื่อได้ตกลงทำสัญญาประกันภัยแล้ว

¹¹ ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล , การตีความกฎหมาย สัญญาและกรรมธรรม์ประกันภัย,

และผู้เอาประกันภัยอยู่ระหว่างรอรับกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลา 2-4 วัน หากเกิดความเสียหายในระหว่างนั้น ผู้เอาประกันภัยจะไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือของฝ่ายผู้รับประกันภัย ถ้าเป็นการประกันภัยในวงเงินมากและความเสียหายก็เป็นจำนวนมากด้วย ด้านบริษัทรับประกันภัยปฏิเสธความรับผิดชอบผู้เอาประกันภัยก็ไม่มีสิทธิที่จะฟ้องร้องผู้รับประกันภัยได้

ปัญหาในการขาดหลักฐานเป็นหนังสือฟ้องร้องบังคับคดีนี้ เป็นปัญหาที่ควรแก้ไข โดยการบริหารของกรมการประกันภัย หรือหน่วยงานอื่นใดออกมารองรับในการจัดทำหลักฐานเกี่ยวกับการออกหลักฐานเป็นหนังสือเมื่อได้มีการทำสัญญาประกันภัยกันขึ้น

1.3 แนวทางแก้ไขกรณีไม่มีกฎหมาย

กรณีไม่มีบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น กรณีกฎหมายทะเลของประเทศไทยยังไม่มีทั้งจารีตประเพณีก็ไม่ปรากฏ ทางแก้ปัญหาคือศาลได้เทียบวินิจฉัยคดีนี้นำหลักกฎหมายทั่วไปตามมาตรา 4 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบกับเหตุผลที่ว่าสัญญาประกันภัยรายนี้ทำขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ ศาลฎีกาจึงเห็นว่าควรถือกฎหมายว่าด้วยการประกันภัยทางทะเลของประเทศอังกฤษ เป็นกฎหมายทั่วไปเพื่อเทียบเคียงวินิจฉัยด้วย ในการนำมาวินิจฉัยชั้น แอคท์ ค.ศ.1906 (Marine Insurance Act 1906) ของอังกฤษมาใช้¹² แม้ว่าจะเกิดปัญหาเนื่องจากเป็นภาษาอังกฤษก็ตาม แต่เมื่อคำนึงถึงประเพณีทางการค้าขนส่งสินค้าทางทะเลต่างๆ จะนำหลักของกฎหมายอังกฤษมาใช้ เมื่อประเทศต่างๆยอมรับในประเพณีปฏิบัติของอังกฤษก็สมควรที่จะใช้กฎหมายอังกฤษนี้ เพื่อความเข้าใจในการตกลงให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2. แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคการตีความกรมธรรม์ประกันภัย

ด้วยเหตุที่กรมธรรม์ประกันภัยจะต้องมีข้อความตรงตามสัญญาประกันภัยนั้น¹² และเป็นเอกสารที่มีการลงลายมือชื่อผู้รับประกันภัย และมีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อตกลงสัญญา ดังนั้นกรมธรรม์ประกันภัยจึงเป็นหลักฐานที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อตกลงที่ได้ตกลงกันของผู้สัญญา เป็นหลักฐานที่สามารถใช้ยืนยันผู้รับประกันภัย เพื่อฟ้องร้องให้ศาลบังคับคดีในกรณีที่ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบ

¹² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 วรรคสอง.

2.1 แนวทางแก้ไขเมื่อข้อความในกรรมธรรม์ประกันภัยไม่ตรงตามสัญญา

ตามที่ได้กล่าวแล้วในเบื้องต้นว่ากรรมธรรม์ประกันภัยไม่ใช่สัญญาประกันภัย อีกทั้งกรรมธรรม์ประกันภัยได้ออกโดยผู้รับประกันภัยแต่เพียงฝ่ายเดียว และการทำสัญญาประกันภัยและการออกกรรมธรรม์ประกันภัยแยกเป็นสองขั้นตอน ข้อความในกรรมธรรม์ประกันภัยจึงมีโอกาที่จะไม่ตรงตามสัญญา ทำให้ไม่สามารถแสวงหาเจตนารมณ์ของคู่สัญญาจากตัวกรรมธรรม์ประกันภัยได้ ทำให้ไม่ทราบว่าคุณสัญญาได้ตกลงข้อสัญญากันไว้อย่างไร จึงควรพิจารณาถึงความคําหมายของผู้เอาประกันภัยที่คําหมายว่าตนจะได้รับความคุ้มครองจากการทำสัญญาประกันภัยด้วย

2.2 แนวทางแก้ไขการตีความเงื่อนไขในกรรมธรรม์ประกันภัย

ด้วยเหตุที่ในทางปฏิบัติผู้รับประกันภัยแต่เพียงฝ่ายเดียวเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขต่างๆ ไว้ที่จะไม่ยอมรับผิด ดังนั้นจึงต้องมีการตีความว่าข้อกำหนดในกรรมธรรม์ประกันภัยนั้นว่าอะไรเป็นเงื่อนไขยกเว้นความรับผิด หรือเป็นเพียงเงื่อนไขข้อสัญญาอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่มีผลถึงกับเป็นเงื่อนไขที่จะปลดเปลื้องให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความรับผิดของผู้รับประกันภัย ซึ่งการตีความของศาลยังไม่มี ความชัดเจนแน่นอนว่ากรณีใดเป็นข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัย

การพิจารณาว่าเงื่อนไขใดเป็นเงื่อนไขยกเว้นความรับผิด และเงื่อนไขใดเป็นเพียงข้อสัญญาอย่างหนึ่งนั้น เห็นว่าควรพิจารณาดังนี้

1. ถ้าเงื่อนไขใดกำหนดให้ผู้เอาประกันภัยปฏิบัติหลังจากความรับผิดเกิดขึ้นแล้วนั้น เงื่อนไขดังกล่าวไม่ใช่เงื่อนไขข้อยกเว้นความรับผิดที่จะทำให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความรับผิดได้ เพราะความรับผิดตามสัญญาประกันภัยได้เกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นผู้รับประกันภัยจะปฏิเสธความรับผิดโดยอ้างการผิดเงื่อนไขภายหลังความรับผิดเกิดไม่ได้ ผู้รับประกันภัยคงมีแต่เพียงสิทธิที่จะไปเรียกร้องความเสียหายอันเกิดจากการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของผู้เอาประกันภัยนั้น

2. ในการกำหนดข้อยกเว้นความรับผิดนั้น ต้องกำหนดเป็นข้อตกลงโดยแจ้งชัด ต้องให้ผู้เอาประกันภัยมีส่วนรับรู้ในข้อตกลงดังกล่าว และข้อตกลงนั้นจะต้องเป็นข้อตกลงที่ทำให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความรับผิด ข้อตกลงใดไม่เป็นข้อตกลงที่ทำให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความรับผิด ข้อตกลงดังกล่าวก็ไม่ใช่ข้อตกลงยกเว้นความรับผิดอันทำให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความรับผิด

2.3 แนวทางแก้ปัญหาและอุปสรรคในการตีความข้อยกเว้นความรับผิด ในกรมธรรม์ประกันภัย

ด้วยเหตุที่ในการตีความเงื่อนไขข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัยนั้น จะเห็นว่าในทางปฏิบัติผู้รับประกันภัยแต่เพียงฝ่ายเดียวเป็นผู้กำหนดข้อยกเว้นความรับผิดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย ผู้เอาประกันภัยไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดข้อยกเว้นความรับผิด อีกทั้งผู้รับประกันภัยมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการประกอบธุรกิจ ทำให้ผู้เอาประกันภัยมีความเสียเปรียบในการกำหนดข้อยกเว้นความรับผิด ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองจากการประกันภัย

ดังนั้นในการตีความข้อยกเว้นความรับผิดดังกล่าว จึงควรมีหลักเกณฑ์แนวทาง และเหตุผลในการที่ศาลจะตีความเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โดยที่ไม่ได้เป็นไปตามข้อยกเว้นโดย แต่ตีความในลักษณะที่ตรงข้ามกับสิ่งที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร ดังนี้

1. ข้อยกเว้นความรับผิดในกรมธรรม์ประกันภัย จะต้องตีความโดยเคร่งครัด ศาลตีความเกี่ยวกับบทบัญญัติกฎหมายที่ยกเว้นความรับผิด และเงื่อนไขข้อยกเว้นความรับผิด โดยศาลต้องยึดหลักกฎหมายความยุติธรรมมาจากหลักสุภาษิตกฎหมาย คือ *Exceptio est strictissimae interpretationis* หมายความว่า เมื่อมีบทกฎหมายเป็นข้อยกเว้นของข้อบังคับทั่วไป จะขยายความข้อยกเว้นออกไม่ได้ จะต้องตีความโดยเคร่งครัด และจำกัดกลับมาหาหลักทั่วไปทุกๆคราวที่กรณีไม่ตรงกับข้อยกเว้นนั้น¹³ ประกอบกับ “ ศาลต้องวินิจฉัยให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่

¹³ เชส เอกูต์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (พระนคร : โรงพิมพ์นิติสาสน์, 2477) , หน้า 198-199.

สัญญาทั้งสองฝ่ายให้มากที่สุด โดยคำนึงถึงความยุติธรรมของสังคมประกอบด้วยอย่างสมเหตุสมผล”¹⁴

2. ในกรณีที่ช้อยกเว้นในกรรมธรรม์ประกันภัยคลุมเครือ ต้องตีความให้เป็นผลร้ายต่อฝ่ายผู้รับประกันภัย และเป็นคุณแก่ผู้เอาประกันภัย (Contra proferentem) เพราะการที่ผู้รับประกันภัยยกข้อต่อสู้เพื่อปฏิเสธความรับผิดในกรณีที่ข้อสัญญาในกรรมธรรม์ประกันภัยคลุมเครือ การปฏิเสธความรับผิดของผู้รับประกันภัยเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต อีกทั้งคู่สัญญา มีสภาพในการต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกันในการทำสัญญาประกันภัย กล่าวคือผู้รับประกันภัยเป็นผู้กำหนดข้อความของกรรมธรรม์ประกันภัย โดยที่ผู้เอาประกันภัยไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดด้วย ส่วนผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดข้อสัญญาในกรรมธรรม์ประกันภัย จึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ จึงต้องตีความให้ผลร้ายที่สุดแก่ผู้ใช้ข้อความนั้น (CONTRA PROFERENTEM) เพราะผู้รับประกันภัยเป็นผู้กำหนดย่อมต้องกำหนดในทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองอยู่แล้ว สอดคล้องกับหลักที่ว่า “ผู้เขียนยอมไม่ต้องการมากไปกว่าที่เขียนไว้”¹⁵

3. กรณีผลของช้อยกเว้นในกรรมธรรม์ประกันภัยไม่ชัดเจน เข้าใจยากหรือไม่ชัดเจน ศาลต้องค้นหาความถูกต้องชอบธรรม สอดคล้องกับเหตุผล ศาลต้องตีความไปตามความเรียกร้องของคามยุติธรรม ลักษณะที่ยุติธรรม และสมเหตุผล ถ้าคู่สัญญาอ้างช้อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิด ทั้งที่ไม่เป็นธรรม หรือไม่มีเหตุผลควร เท่ากับคู่สัญญาใช้สิทธิโดยไม่สุจริตในการอ้างช้อยกเว้นความรับผิด ศาลต้องพิเคราะห์ให้เกิดความไม่เป็นธรรม และคำนึงถึงเหตุผลสภาพในการต่อรองที่ไม่เหมือนกันของคู่สัญญา

4. ในกรณีสัญญาประกันภัย คู่สัญญามีสภาพในการต่อรองที่ไม่เหมือนกัน ศาลควรค้นหาความหมายของสัญญา ซึ่งผู้เอาประกันภัยคาดหมายว่า ตนจะได้รับความคุ้มครองจากสัญญา โดยที่ความคาดหมายของผู้เอาประกันภัยนั้น เป็นความคาดหมายที่มีเหตุผล กล่าวคือ เป็นการค้นหาความหมายถ้อยคำในสัญญาประกันภัย ที่คู่สัญญาคาดหมายว่าจะได้

¹⁴ ประสิทธิ์ โฉมใจไกลภู, การตีความกฎหมายสัญญา และกรรมธรรม์ประกันภัย พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2538), หน้า 56.

¹⁵ จิตติ ดิงศภัทย์, หมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 1806/2500.

รับความคุ้มครอง (Although courts have long followed the basic precept that they would look to the words of the contract to find the meaning which the parties expected from them , they have also applied the doctrine of the adhesion contract to insurance policies , holding that in view of the disparate bargaining status of the parties we must ascertain that meaning of the contract which the insured would reasonably expect.) ¹⁶

5. ดีความโดยก่อให้เกิดความเป็นธรรม ตามหลักของสัญญาประกันภัย อันสอดคล้องกับความรู้สึกนึกคิดของสามัญชนทั่วไป ศาลสามารถใช้ดุลพินิจ โดยคำนึงถึงสภาวะสังคม ความเป็นธรรมประกอบในการตีความ ศาลควรใช้ดุลพินิจในเมื่อศาลสามารถทำได้ ดังที่ลอร์ดเดนนิ่งได้กล่าวไว้ว่า ผู้พิพากษาควรถามตัวเองว่า ถ้าผู้ร่างกฎหมายพบว่าผ้าผืนหนึ่งมีรอยยับย่น เขาจะรีดผ้าผืนนั้นให้เรียบร้อยหรือไม่ ผู้พิพากษาควรทำในสิ่งที่ผู้ร่างกฎหมายควรกระทำ เมื่อพบว่าบทกฎหมายมีข้อบกพร่อง ผู้พิพากษาไม่ต้องถึงกับเปลี่ยนเนื้อผ้า แต่สิ่งที่สามารถทำได้ และควรทำคือการรีดรอยยับบนพื้นผ้าให้เรียบร้อย ¹⁷ (Put into homely metaphor it is this : A judge should ask himself the question : if the makers of the Act had themselves come across this ruck in the texture of it , how would they have straightened it out ? He must not alter the material of which it is woven , but he can and should iron out the creases.) ¹⁸

6. นำหลักสุจริต มาตรา 5 มาช่วยในการตีความ เพื่อให้ผลของการตีความเกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้พิพากษามีโอกาสใช้ดุลพินิจ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องให้สูงที่สุดและเป็นธรรมที่สุด ในการใช้หลักสุจริตมาปรับบังคับใช้กับคู่กรณีหรือคู่พิพาทนี้ กล่าวคือในกรณีที่ศาลเห็นว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีเจตนา หรือความตั้งใจที่จะใช้ข้อ

¹⁶ William F. Young, Cases and materials on the Law of Insurance (Mineola,N.Y. : The Foundation Press, Inc., 1971) ,1971), 89.

¹⁷ ลอร์ดเดนนิ่ง , หลักการตีความเอกสาร , แปล . ณรงค์ วิทยาไพศาล (กรุงเทพมหานคร : อักษรศาสตร์ , 2535) , หน้า 13.

¹⁸ Lord Denning , The Discipline of Law (London : Butterworths , 1979) , pp.13.

กำหนดหรือเงื่อนไขแห่งสัญญา เพื่อสร้างรายได้เปรียบหรือเอาเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นบุคคลที่บริสุทธิ์ (innocent person) การใช้กลอุบายหรือวิธีการบางอย่าง แม้จะไม่ถึงข้อฉ้อฉลหรือหลอกลวง แต่ก็ได้มีการแสดงออกในเชิงไม่บริสุทธิ์และไม่สุจริต เพราะมีเจตนาหรือจิตใจที่จะให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องยอมรับหรือเป็นผู้รับผิดชอบอย่างไม่เป็นธรรม หรือไร้เหตุผล ศาลหรือผู้พิพากษา ผู้ตัดสินคดีอาจใช้หลักสุจริตเพื่อเยียวยาและให้ความเป็นธรรมแก่ฝ่ายที่บริสุทธิ์

3. แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางด้านวิธีพิจารณาความ

เนื่องจากนักกฎหมายและทนายความมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการทำงานยังไม่พอเพียง ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคทางด้านวิธีพิจารณาความ อันเป็นปัญหาที่สำคัญที่มีความเกี่ยวโยงมาเป็นอุปสรรคข้อจำกัดในการตัดสินคดีของผู้พิพากษา ซึ่งเรื่องนี้น่าจะต้องให้องค์กรหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วย เช่น ทางสภาทนายความช่วยเผยแพร่ข้อมูลให้แก่ประชาชน นักกฎหมายและทนายความ ดังนั้นจึงเสนอแนวทางแก้ไขโดยให้ทางสภาทนายความ หรือสมาคมประกันชีวิต หรือสมาคมประกันวินาศภัย ซึ่งล้วนแต่เป็นหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ได้มีการควบคุมโดยจัดทำบัญชีคุณสมบัติของนักกฎหมายและทนายความที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายประกันภัย และให้มีการอบรมความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการประกันภัยให้พอเพียง

สำหรับปัญหาและอุปสรรคทางการนำพยานเข้าสืบนั้น สมควรที่ทางสมาคมประกันชีวิตและสมาคมประกันวินาศภัย จะได้มีการจัดทำบัญชีคุณสมบัติของบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องเกี่ยวกับปกติประเพณีทางการดำเนินธุรกิจประกันภัย เพื่อให้คู่ความสามารถใช้เป็นข้อมูลในการอ้างบุคคลเหล่านั้นมาเป็นพยานแทนพยานที่อยู่ต่างประเทศ และใช้เป็นข้อมูลที่อ้างต่อศาลได้ว่า พยานของตนนั้นได้รับการยอมรับจากบุคคลในวงการประกันภัยว่าเป็นผู้ที่มีความรู้และความชำนาญเพียงพอที่จะให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปกติประเพณีทางการดำเนินธุรกิจประกันภัยได้อย่างถูกต้องเช่นเดียวกันกับพยานที่อยู่ในต่างประเทศ กรณีจึงไม่มีเหตุจำเป็นที่จะต้องนำพยานที่อยู่ในต่างประเทศมาเบิกความ และทำให้เกิดปัญหาความยากลำบากในการนำสืบอีกต่อไป

นอกจากแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการตีความกฎหมาย สัญญาประกันภัย และกรรมธรรม์ประกันภัย ดังได้กล่าวข้างต้นแล้วนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรมีแนวทางและหลักเกณฑ์ในการตีความนอกเหนือจากที่ได้กล่าวแล้ว ดังนี้

1. การตีความกรรมธรรม์ประกันภัย ต้องตีความตามความหมายธรรมดาที่เข้าใจ เพื่อคุ้มครองผู้เอาประกันภัยให้เข้าใจได้ตามธรรมดาที่เข้าใจ ซึ่งวิญญูชนทั่วไปสามารถเข้าใจในความหมายนั้นได้

2. ต้องตีความโดยไม่ขัดต่อหลักนิติกรรมสัญญา ไม่ขัดต่อหลักกฎหมายความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 บัญญัติว่า “การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายเป็นการพันวิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ” ดังนั้นการตีความต้องตีความโดยไม่ขัดต่อหลักกฎหมายพื้นฐานในการทำนิติกรรมสัญญา

3. กรณีที่เงื่อนไขได้กำหนดไว้เป็นธรรม ถูกต้อง และมีเหตุผล ศาลตีความตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้้นเมื่อข้อข้อสัญญา หรือเงื่อนไขกรรมธรรม์ประกันภัยเป็นธรรมอยู่แล้ว ไม่มีเหตุผลที่จะต้องตีความไปในแนวทางอื่น เมื่อเงื่อนไขนั้นได้กำหนดไว้เป็นธรรมแล้ว คู่สัญญาอย่ายอมผูกมัดตามข้อสัญญานั้น

4. ตีความในทางกว้าง เพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์หรือเป็นคุณแก่ผู้เอาประกันภัยศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้เต็มที่ เพื่อที่ศาลจะได้ให้ความเป็นธรรม “ยิ่งที่ว่านั้นควรตระหนักว่าสัญญาประกันภัยและกรรมธรรม์ประกันภัย มีลักษณะแตกต่างจากสัญญาอื่นโดยทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากว่าสัญญาประกันภัยและกรรมธรรม์ประกันภัยนั้น ผู้รับประกันภัยเป็นผู้สร้างขึ้นฝ่ายเดียว โดยรับอนุมัติจากกรมการประกันภัย กระทรวงพาณิชย์ ดังนั้น ผู้เอาประกันภัยจึงไม่มีโอกาสที่จะต่อรองหรือแก้ไขแต่อย่างใด นับว่าผู้เอาประกันภัยยอมอยู่ในฐานะเสียเปรียบอย่างยิ่ง และกิจการประกันภัยนั้น เป็นกิจการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของสาธารณชน (Public Interest) ดังนั้น ศาลผู้มีหน้าที่ตีความกฎหมายสัญญาและกรรมธรรม์ประกันภัย จึงต้องคำนึงถึงเจตนา

รรมณ์ของกฎหมายดังกล่าว แต่ก็มีได้หมายความว่าศาลจะต้องตีความเข้าข้างผู้เอาประกันภัยจนก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง¹⁹ และลอร์ด เดนนิ่งได้กล่าวไว้ว่า ผู้พิพากษาควรถามตัวเองว่า ถ้าผู้ร่างกฎหมายพบว่าผ้าผืนหนึ่งมีรอยยับย่น เขาจะรีดผ้าผืนนั้นให้เรียบร้อยหรือไม่ ผู้พิพากษาควรทำในสิ่งที่ผู้ร่างกฎหมายควรกระทำ เมื่อพบว่าบทกฎหมายมีข้อบกพร่อง ผู้พิพากษาไม่ต้องถึงกับเปลี่ยนเนื้อผ้า แต่สิ่งที่สามารถทำได้และควรทำคือการรีดรอยยับย่นบนพื้นผ้าให้เรียบร้อย²⁰ (Put into homely metaphor it is this : A judge should ask himself the question : if the makers of the Act had themselves come across this ruck in the texture of it , how would they have straightened it out ? He must not alter the material of which it is woven , but he can and should iron out the creases.)²¹ ผู้พิพากษาเป็นผู้ค้นหาความถูกต้องชอบธรรม สอดคล้องกับเหตุผล และความ เป็นธรรม ให้เกิดความ เป็นธรรมและความสมเหตุสมผล ผู้พิพากษาควรตีความไปในทางที่ยุติธรรม สมเหตุสมผล ให้เป็นไปตามเป้าหมายของการตีความ คือ ต้องเป็นธรรมแก่คู่กรณี เป็นธรรมกับเรื่องราวของคดี และต่อสังคมเป็นส่วนรวมด้วย ซึ่งการตีความในทางกว้างทำให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้โดยพิจารณาถึงความสุจริตของคู่สัญญาเป็นที่ตั้ง ต้องคำนึงถึงความไม่เป็นธรรมและเหตุผลที่สถานการณ์ในการต่อรองที่ไม่เหมือนกันของคู่สัญญา ดังนั้นศาลต้องตีความในทางที่กว้างเพื่อรักษาผลประโยชน์ผู้เอาประกันภัยที่สุจริต

นอกจากแนวทางและหลักเกณฑ์ในการตีความกฎหมาย และสัญญาประกันภัยดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น ยังมีความเห็นของนักกฎหมายบางท่านเห็นว่า ศาลซึ่งเป็นผู้ตีความกฎหมาย สัญญาและกรรมธรรม์ประกันภัย ควรจะหาทางทำการวินิจฉัยคดีที่มีข้อเท็จจริงทำนองเดียวกันเป็นบรรทัดฐานที่เหมือนกัน เพื่อเป็นการเสริมสร้างหลักกฎหมายประกันภัยให้ชัดเจน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁹ ประสิทธิ์ โภทวีไลกุล ,การตีความกฎหมายสัญญา และกรรมธรรม์ประกันภัย พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน , 2538) , หน้า 103.

²⁰ เรื่องเดียวกัน , หน้า 13.

²¹ Lord Denning , The Discipline of Law (London : Butterworths , 1979) , pp.13.

แน่นอนและมั่นคง อันเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติและการประกอบธุรกิจประกันภัยได้
อย่างดี”²²

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²² ประสิทธิ์ โขวิไลกุล ,การตีความกฎหมายสัญญา และกรรมธรรม์ประกันภัย พิมพ์ครั้งที่
2,(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน , 2538) , หน้า 103.